

DR. SZÜCS LÁSZLÓ

Eger, Ho Si Minh Tanárképző Főiskola

Alsófokú oktatás Ausztriában

Ma világviszonylatban legvitatottabb és legforrongóbb kérdések egyike az oktatásügy, az iskolarendszer. Ez a mozgalmas érdeklődés tapasztalható osztrák szomszédainknál is, akiknek iskolapolitikájáról, eredményeikről és megoldatlan oktatási gondjaikról egyaránt kíváncsiak néhány gondolatot leírni.

Iskolarendszerük – melyet az 1962-es új iskolai törvény alakított ki – nem a legkönnyebben áttekinthetők közé tartozik. Zavarja a pontos tájékozódást az egyházi és magániskolák nem kevés száma, azok irányítási különlegessége és emiatt az egységes iskolai kép kialakításának hiánya.

Az iskolai élet megkezdése előtt a 3–6 éves gyermek *óvodába* mehet, ahová jelenleg az idetartozó korosztály 30 százaléka jár. Bár egyre csökken a születések száma, mégis nagy gondjuk az óvodai ellátottság. A tartományok évek óta kötelesek tervet készíteni a mind több és jobban felszerelt óvodák létesítésére, mely jól tudjuk, nem olcsó dolog, hisz egy óvodai férőhely Ausztriában 70 ezer schillingbe kerül. Hasonlóan a mi hazai viszonyainkhoz, országos üggyé vált az óvoda és az óvónőképzés Ausztriában is. A látott óvodák igen szépek, tiszták és kimagaslóan jól felszereltek voltak. Céljuk a gyerekek állandó foglalkoztatása nagyon sok játékkal, forgószínpadszerűen 2–4 gyermek bevonásával. Tanulságos látni náluk a piciny gyermekek céltudatos előkészítését az otthoni, házi munkák elvégzésére, s nem utolsósorban azt a testkultúra-fejlesztést, ami az óvodai tornatermekben folyik.

Az óvónőhiány igen nagy. A jelenlegi igényeknek csupán két százalékát (!) tudják kielégíteni évente. E nagy hiány miatt hatalmas vita bontakozott ki képzésüket illetően. Jelenleg középiskolai szinten 4 éves rendszerben képezik az óvónőket. Képesítést kapnak, mely nem egyenlő az érettségivel. Alkalmassági vizsgával kerülhetnek a 14 éves jelöltek az óvónői osztályokba, mely vizsga főleg a zenei és a manuális képességeiket teszi vizsgálat tárgyává. Az óvónőjelöltek kivétel nélkül gitározni tanulnak.

A gyermekek hatéves korban *iskolakötelesek*. Ha az illetékes iskolaigazgató és az iskolapszichológus iskolaéretlennek nyilvánítja a gyermeket, akkor ún. „iskola-előkészítő osztályba” kerül, ahol főleg személyiségének és kifejezőkészségének fejlesztését végzik, s nem elsősorban írni, olvasni és számolni tanítják őket. Főleg a megfelelő anyanyelvi kifejezőkészség hiánya miatt kerül a gyermek iskolaelőkészítésre. Egy évtizede vezették be ezt a módszert, és jelenleg közel 100 iskolaelőkészítő osztályt tartanak nyilván Ausztriában – véleményük szerint igen jó eredménnyel.

Az iskolaköteles és iskolaérett gyermek a kilencosztályos (8+1) ún. *általánosan képző iskola* elvégzésére kötelezett, ha különösebb tanulmányi ambíciói nincsenek,

és az alsó négy osztály (alsó tagozat) sikerei után a rengeteg elágazási lehetőség egyikét sem kívánja (vagy nem tudja) igénybe venni. Ezek az általánosan képző iskolák 1774 óta felépítésükben alig változtak. Osztatlan formája 1945 óta ugyan egytizedére csökkent, de a nehéz földrajzi viszonyok miatt (Alpok kis falvai) felszámolni teljesen nem is tudják. Az alsó négy osztályban (népiskola) végzett tanulók 90 százaléka tanul tovább. 1972 óta ingyenes tankönyvet és utazási lehetőséget biztosítanak a gyerekeknek. Az 1. és 3. osztályokból automatikus előrehaladás van, buktatni itt nem lehet. Osztályzási rendszerük szintén öt jeggyel differenciált, de fordított értelműek mint nálunk (1-es a legjobb jegy).

Jelenleg a 3. és 4. osztályok közel 20 százalékában idegen nyelvi (főleg angol) és matematikai *előképzést* válosítanak meg kísérleti jelleggel. A gyerekeket képesség szerint különválasztva hozzák létre az előképző osztályokat. Érdekes, hogy szinte „iskolaszerűtlenül” folyik az angol nyelv oktatása. Osztályozni nem szabad. Alig írnak, főleg beszélgetnek. Házi feladat nem adható. Könyveik viszont csodálatosan szépek, tele képekkel és illusztrációkkal. Az órán sok a játék és az ének, melyet a pedagógus gitárral kísér.

A népiskola (1–4. osztály) befejezése után előáll a továbblépési lehetőségek túlzottan színes kavalkádja. A tanuló folytathatja a népiskolát annak változatával (5–8. osztály), amit *felsőiskolának* neveznek, de elkezdheti 8 éves gimnáziumi tanulmányát is. Csak a leányok ún. gazdasági reáliskolába is mehetnek. Kimondottan reálgimnáziumi tanulmányokat is lehet folytatni és így tovább.

A négyosztályos (5–8.) *felsőiskola* nagyjából a mi régi polgári iskoláknak felel meg legjobban. Kimondottan érdekes és erősen vitatható ennek szervezete. Ugyanis két „vonulata” van. Az elsőbe a jobb képességű gyerekek kerülhetnek, akik egy vagy két idegen nyelvet (főleg angol, francia) is kötelesek tanulni. A második vonulat tanulói elé alacsonyabb követelményeket állítanak, és itt nincs idegen nyelv-tanulás. Egyedül a tanári konferencia dönti el, hogy ki melyik „vonulatba” kerül. Ez a döntés évenként ismétlődik, melynek értelmében közben is átkerülhetnek a gyerekek a másik vonulatba. Akik a népiskola előképző osztályába (csoportjába) jártak, azok automatikusan az első vonulatba kerülnek. A felsőiskolába járó tanulók nyolcvan százaléka szakmunkásnak készül.

Ez a felsőiskolai rendszer Ausztria nem minden tartományában alakult ki teljesen. Például Tirolban és Vorarlbergben csak most építik ki a felsőiskolai osztályokat. Ennek ellenére már nem tartják szerencsésnek a nép- és felsőiskolai rendszert. Céljuk az egységes 8 vagy 10 osztályos általános iskola létrehozása.

Az osztrák közvélemény évek óta egyre erőteljesebben követeli az *egésznapos iskola bevezetését*, s a pedagógusok pedig a heti 24–26-os kötelező óraszám csökkentését. A nagy tanárhiány (20 000 pedagógus hiányzik) és a nem elhanyagolható gazdasági nehézségeik még egyik igény megoldását sem teszik lehetővé. Ennek ellenére remélik, hogy a kísérleti stádiumban levő egésznapos iskolát alsó fokon 1980–85-re általánosan bevezetik. Jelenleg mintegy 50 iskolában folyik ilyen irányú kísérlet, melynek eredményei főleg a szülők, de az iskola szempontjából szerintük egyaránt nagyon jónak mondhatók.

Ha a tanuló a 4 osztályos felsőiskola elvégzése után (14 éves kor) sem kíván továbbtanulni, akkor a 9. osztályba, az ún. *politechnikai osztályba* kerül, ami egyéves és bezárja a kötelező iskolai kurzust. Így alakul az osztrák iskolarendszerben az a bizonyos „8+1-es” változat. Ezt az osztályt 1966-ban rendszeresítették, mely a szakmunkásképzés alapjait kívánja megadni. Az itt tanított tárgyak fakultatív rendszerűek, minden tanuló olyan tárgyakat választ ki, ami közel áll ahhoz a szakmához, amiben szakmunkás kíván lenni. De nem ez a szakmunkásképzés egyedüli

módja Ausztriában. A 9. osztályt főleg azok választják, akik magániparosnál inkább akarnak segédlevelet szerezni. Az iskolakötelesek mintegy 25 százaléka végzi el a 9. osztályt, ahol heti 30–35 órát tanul, s a matematika, egészségtan mindenki számára kötelező tárgy. Leányoknál hasonlóan kötelezik a háztartástan, gyermekgondozás és a gyors- és gépírás elsajátítását, választott szakmájától függetlenül.

Figyelemre méltó érdekességgé szeretném megemlíteni az osztrák iskolák ún. *pszichológiai szolgálatát*, mely 1947 óta működik. 1960-ig csupán az volt a feladata, hogy a pályaválasztásban nyújtson segítséget az iskolák diákjainak. Ezután hatáskörét fokozatosan bővítették, és ma már ott tart, hogy rendszeres iskolai lélektani vizsgálatot végez a diákokon, teljesen hasonló és időszakos rendszerben, mint az iskolaorvos. Folyamatosan kiképzik az iskolák egyes tanárait a helyi pszichológiai szaktanácsadásra. Munkatársai jelen vannak az iskolák tanulókat elbíráló értekezletein. Rendszeres feljegyzéseket és vizsgálati eredményeket rögzítenek a tanintézetek diákjairól. Időközönként, de rendszeresen a szülők részére is tartanak pszichológiai tanácsadást. Nagyszabású országos hálózatát építik ki a pszichológiai szolgáltatásnak. Jelenleg 33 tanácsadóközpont működik az országban közel 100 pszichológussal és ezen felül egyéb szaktanárral. 1976-ig minden iskolában lesz egy olyan pedagógus, akit már ez a szolgálat képzett ki iskolapszichológiai tanácsadónak, s aki egyben rendszeres kapcsolatot tart fenn a szolgálat helyi központjával.

Az *oktatáskorszerűsítés* gondolatán alapfokon elsősorban a *matematika és a nyelvoktatás* jobbátételét és kiterjesztését értik. A halmazelméleten alapuló matematikai oktatás programjain dolgoznak. Nehezen járhatóknak, de szükségesnek tartják az új alapokra fektetett matematikaoktatás nem könnyű útját. Sok-sok matematikai játékkal és eszközzel látják el ingyen a tanulókat. Csodálatosan szép kivitelű tankönyveiket még tökéletesítik. Két éven belül a nyolcosztályos iskola matematikaoktatásának korszerűsítésével szeretnék elkészülni. (Itt nagyon sokat hivatkoztak a sikeres magyar példákra.)

Hasonló fontossággal beszélnek a *nyelvoktatás forradalmáról* is. A népiskola harmadik osztályos angol vagy francia nyelvi előképzést már 2000 iskolai osztályban végzik kísérletként, mert még nincs előírva az iskolai törvényben. A pedagógiai akadémiákon viszont már 7–800 ifjú szaktanárt speciálisan képeznek ezekre az idegen nyelvi előképzést biztosító osztályokra.

Sokat lehetne még írni az osztrák oktatásügy korszerűsítési törekvéseiről, a jövő oktatási elképzeléseiről, de nem láthattam rövid idő alatt ennek pontos társadalmi hátterét. Már pedig egy széles oktatási reform, aminek elindítása igen dicséretes, csak akkor hatékony, ha az általános társadalmi reform szerves része. Viszont láttam a korszerűbb oktatás okos, bájos 6–10 éves kicsiny „alanyait”, s arra gondoltam, hogy sok-sok gond és az iskoláért érzett mind nagyobb felelősség közepette így nő majd fel egy jól képzett, művelt és sokat ígérő generáció, talán még akkor is, ha a megoldás útjai eltérnek egymástól.

